

חובקים עולם
תוכנית חוייתית רב תחומית

תופעות טבע

תוכנית היל"ה – רשת עתיד
הכנת המצגת: רקפת המאירי שפירא ואילת כ"ץ

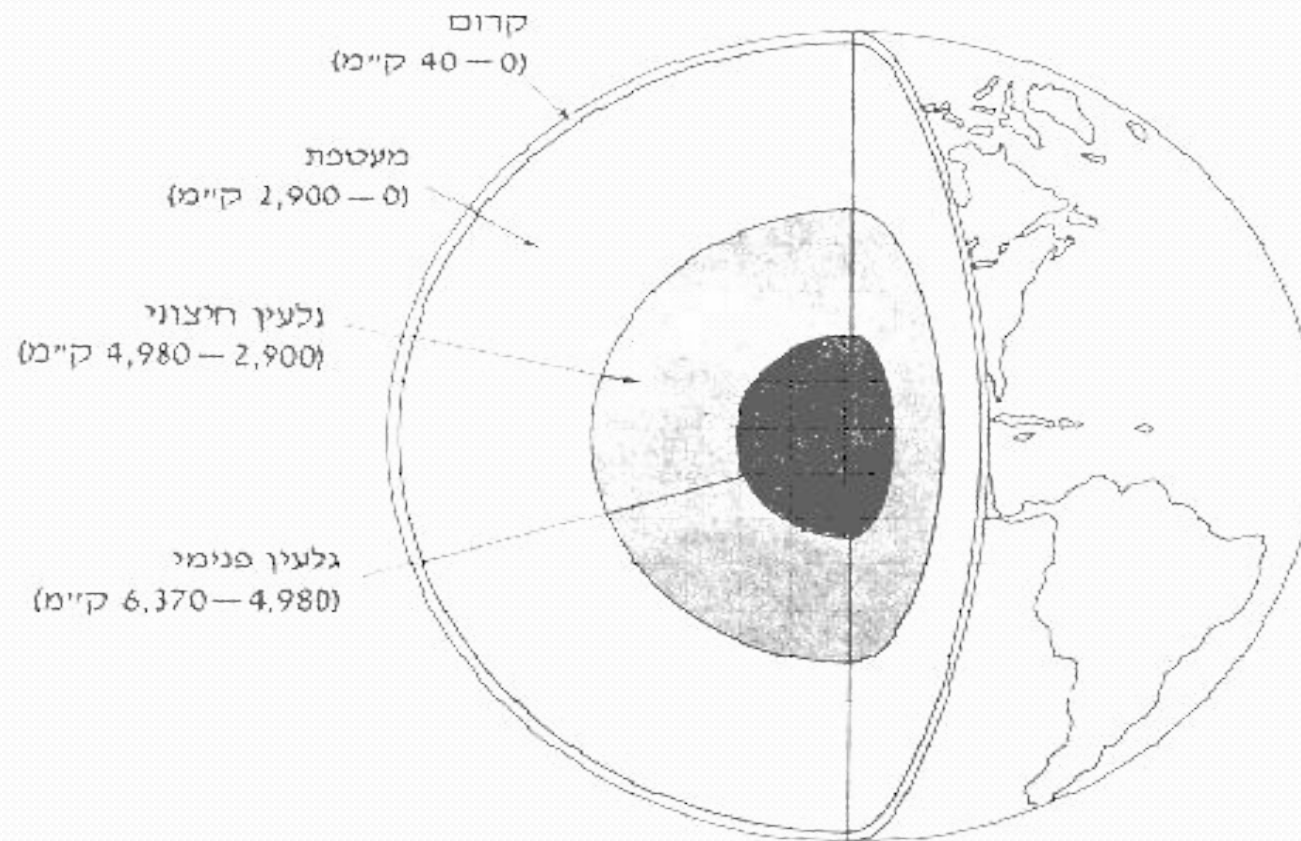
מבנה היחידה:

- מבנה כדור הארץ
- כוחות פנימיים וחיצוניים
- תנועת הלוחות
- רעידות אדמה - הגדרה, גורמים, מיפוי, מדידה
- צונאמי
- גלישת קרקע
- נזקים, חיזוי, היערכות

מבנה כדור הארץ

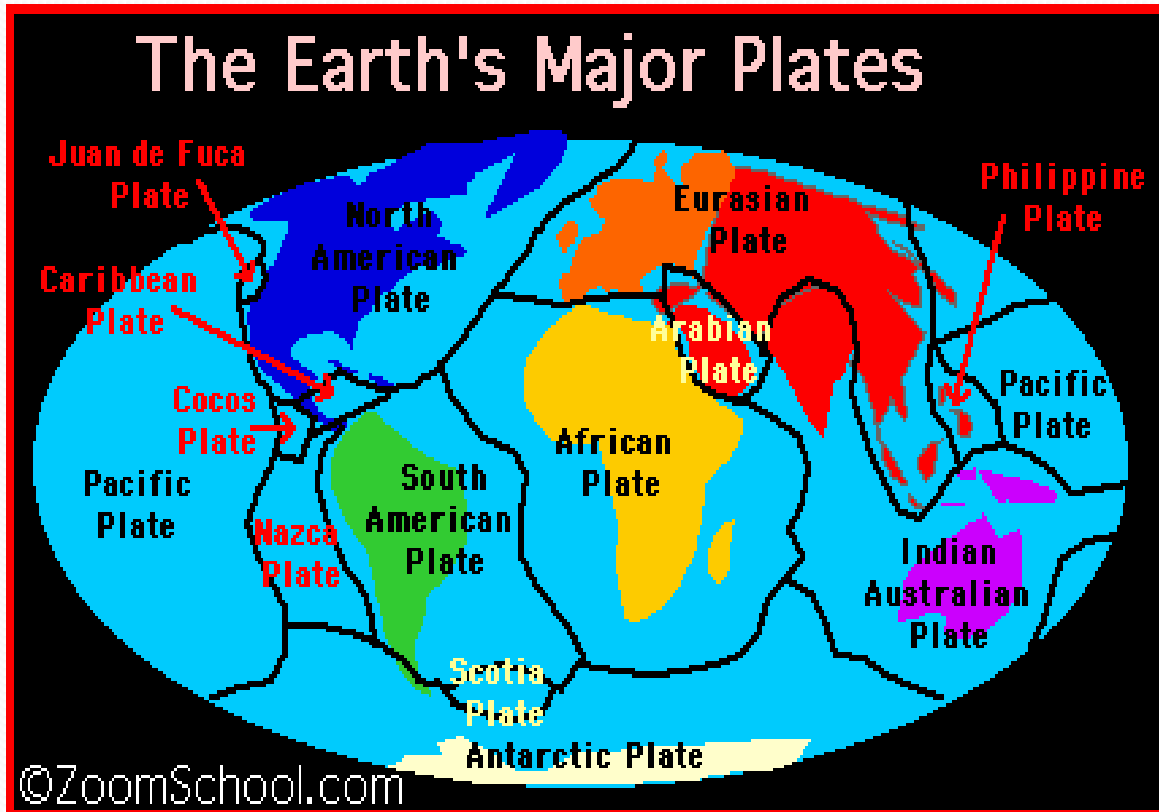
- **כדור הארץ מורכב משלוש שכבות עיקריות**
- **הקרום** - השכבה החיצונית של כדור הארץ. אנחנו חיים על החלק החיצוני של הקרום. העובי נע בין 5 - 90 ק"מ.
- **המעטפת** - שכבת ביניים (מתחת לקרום ומעל לגלעין). עובי - 2900 ק"מ. בנויה מחלק מוצק ומחלק נוזלי - צמיגי הנקרא מגמה. (מגמה - בצק ביוונית)
- **הגלעין** - החלק הפנימי של כדור הארץ. עובי כ 3400 ק"מ. מחולק לגלעין פנימי מוצק וגלעין חיצוני נוזלי.

מבנה כדור הארץ

תמונה 8: חתך בכדור-הארץ. עובי הקרום מוגזם.

תנועת הלוחות

- קרום כדור הארץ מורכב מלוחות ענקיים הנמצאים בתזוזה מתמדת
- יש לוחות שמורכבים מיבשה ומאוקיינוסים ויש לוחות המורכבים רק מאוקיינוסים

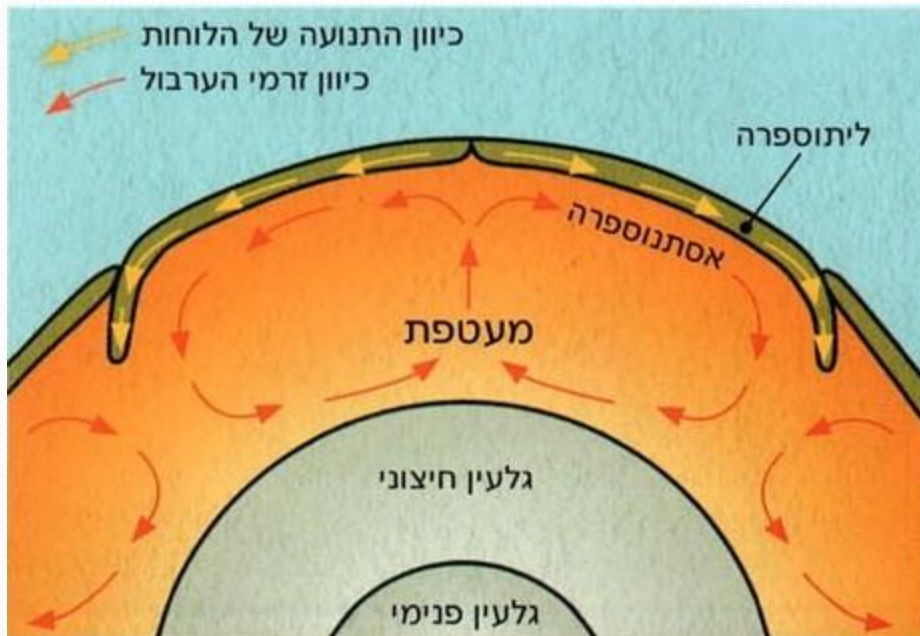
מפת הלוחות הטקטוניים

תנועת הלוחות

- **כיצד מתרחשת התנועה:**
- מתחת ל"קליפה" יש זרמים (זרמי ערבול) שגורמים לזרימה מתמדת של חומר חם.
- **באזורי הפתיחה** - החומר עולה והמגמה החמה מתיכה את הלוח המוצק ואז הוא נפרד לשני חלקים המתרחקים זה מזה ונעים לכיוונים מנוגדים. באזור זה נוצר קרום חדש וצעיר.
- **באזורי הפחתה** - זרמי הערבול יורדים, שולי הלוח המוצק יורדים איתם וניתכים בגלל החום הרב שמתוך כדור הארץ.
- **גודל קבוע של הקרום** נשמר כי כל הזמן מתקיימים תהליכי יצירה באזורים מסוימים ותהליך התכה באזורים אחרים

תנועת הלוחות

כתובת של קישור
לסרטון המסביר
את תנועת הלוחות

<http://geo-ofakim.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=9980cf9f-8b6b-4aaa-a3dc-09468810d62c&lang=HEB>

רעידות אדמה

רעידות אדמה

מה גורם לרעידות אדמה?

- שחרור פתאומי של לחצים או אנרגיה בעקבות התנועה הקיימת בין הלוחות הטקטוניים.
- האנרגיה יוצרת גלים סיסמיים הנעים בכדור הארץ אל פני השטח, ומרעידים אותה מן המוקד והלאה במעגלים הולכים ומתרחבים, הולכים ונחלשים.

רעידות אדמה

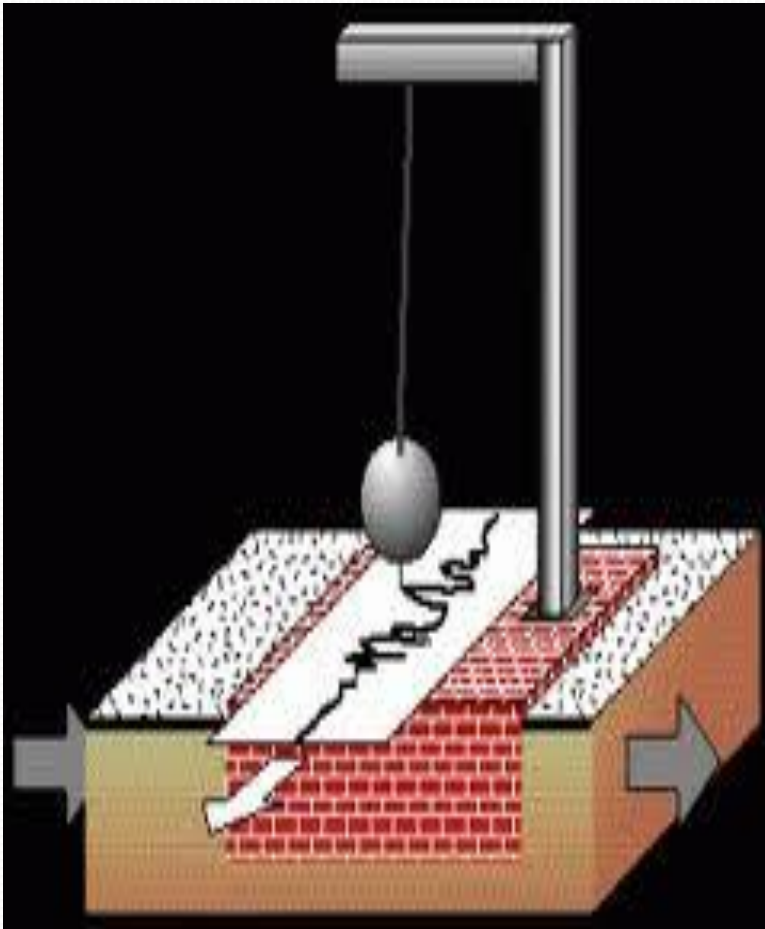
יפן

צ'ילה

מדידת עוצמה

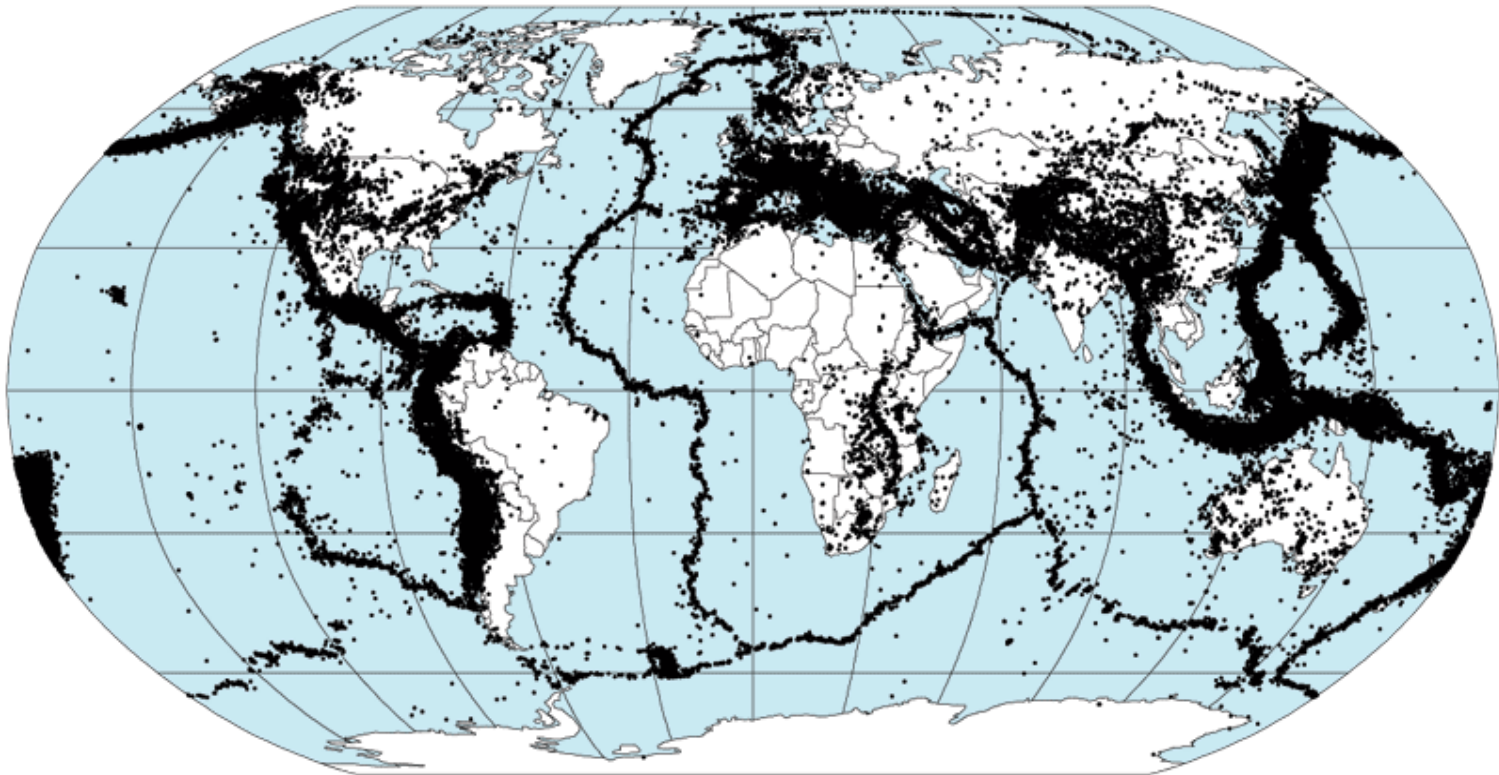
- הסיסמוגרף הוא מסגרת מתכת כבדה המחוברת לסלע.
- בחלק העליון של המסגרת תלויה משקולת כבדה .
- כשהמסגרת זזה, המשקולת נשארת במקומה.
- למשקולת מחובר עיפרון שרושם את תנודות המסגרת על גבי גליל נייר.

אזורים מועדים לרעידות אדמה

איזורים מועדים לרעידות אדמה
1963 - 1998 358,214 אירועים

צונאמי

מהו צונאמי?

- נחשול, גל ענק הנוצר בגוף מים גדול (ים או אוקיינוס). גלים אלו נעים במהירות של מאות קמ"ש, ומגיעים לגובה של עשרות מטרים בהגיעם אל החוף.
- גלי ענק פוגעים באוניות בלב הים וגורמים נזק עצום כשהם מגיעים לחוף.
- פירוש המלה צונאמי ביפנית הוא גל מכה נמל (צו = גל, נאמי = נמל).

צונאמי

גל צונאמי מגיע אל החוף ביפן

צונאמי

רעידות אדמה מתרחשת
בקרקעית האוקיינוס

תנועה פתאומית של
קרקעית הים

נוצרים גלי מים ענקיים.
(כמו שזורקים אבן למים)

צונאמי

חיזוי התרעה וסימני אזהרה ,

- מערכות התרעה משוכללות פרוסות לאורך חופי האוקיינוס השקט ומזהירות את תושבי החופים לאחר כל רעידת אדמה שמתרחשת באוקיינוס מעוצמה של 7 ומעלה בסולם ריכטר.
- בזמן רעידת אדמה יש לעזוב מיד את החוף מחשש שיגיע גל צונאמי.
- אסור לשוב לחוף בשעות הקרובות.
- נסיגת הים (שפל) פתאומי וחזק הוא סימן לגל צונאמי מתקרב.

גלישת קרקע

- בעקבות רעידת אדמה הקרקע עוברת טלטול וגולשת במדרון
- הקרקע הגולשת מכסה ישובים ובתים או גורמת לגלישה של בתים עם הקרקע.

יפן

ארה"ב

נזקי רעידות אדמה

עוצמת הפגיעה של רעידת האדמה תלויה ב:

- עוצמת הרעידה
- צפיפות האוכלוסייה במקום הרעידה
- איכות הבניה באזור הפגיעה
- התבוננו בסרטונים והתמונות ונסו לשער מהם ההבדלים ברמת הפגיעה בתשתיות ובאוכלוסיה במדינות ברמות פיתוח שונות

נזקי רעידות אדמה

צ'ילה

ארה"ב

נזקי רעידות אדמה

יפן

ארה"ב

נזקי רעידות אדמה

האיטי

נזקי רעידות אדמה

סין

נזקי רעידות אדמה

טורקיה

נזקי רעידות אדמה

טורקיה

נזקי רעידת אדמה הבדלים ברמות פיתוח

רמת פיתוח נמוכה

- כמות המשאבים קטנה : עוני, מחסור בכסף, כוח אדם עם רמת השכלה נמוכה מאוד, מחסור בטכנולוגיות
- בניה באיכות ירודה ומחומרים פשוטים
- הנזקים גדולים עד חורבן כללי.
- עלויות הנזקים קטנות יחסית
- קושי לגייס מימון לשיקום התשתיות והבניינים.

רמת פיתוח גבוהה

- יש משאבים : כסף, כוח אדם משכיל, טכנולוגיות
- בניה איכותית ויקרה עם טכנולוגיות חכמות
- הנזק יהיה קטן יותר אבל עלות הנזקים גבוהה.

חיזוי, מניעה, היערכות

- יכולת חיזוי מוגבלת
- לערוך מעקב ורישום מהם האזורים המועדים לרעידות אדמה
- לנסות לחשב מתי תהיה רעידת אדמה
- להקים מערכת התרעה בטווח של כמה דקות לצמצום כמות הנפגעים
- לבנות בניינים "גמישים" שיוכלו לעמוד בתנודות של האדמה
- ללמד אנשים כיצד לפעול בזמן רעידת אדמה.
- כתובת קישור לאתר של מדינת ישראל בנושא :

<http://www.eqred.gov.il/eqred/>

פעילות געשית

פעילות געשית

מהי פעילות געשית?

- מתחת לקליפה החיצונית של כדור הארץ קיימת מגמה חמה ומותכת הנמצאת בתנועה מתמדת ונתונה בלחץ עצום. (הזכרנו אותה בהסבר לתנועת הלוחות הטקטוניים)
- המגמה פורצת במקומות בהם יש סדקים בקרום כדור הארץ, נקודות "חלשות".
- כתובת של סרטון המדגים התפרצות הר געש :

<http://geo-ofakim.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=6a1e9528-293c-4035-8a33-9b9f0fdd4e4c&lang=HEB>

פעילות געשית

- פעילות געשית מתרחשת בגבולות שבין הלוחות הטקטוניים.
- החומרים הנפלטים בפעילות געשית :
  - גזים רעילים ומסוכנים
  - לבה נוזלית
  - אפר
  - פצצות געשיות (טיפות לבה)
- לעיתים פולט הר הגעש את כל החומרים ולפעמים רק חלק.

פעילות געשית

שאלות לדיון

- איזה תחושה עולה בכם כשאתם רואים הר געש מתפרץ?
- מה מעורר בכם המראה של הלבה?
- כיצד משפיע הר הגעש על האנשים החיים לידו?
- מדוע בוחרים אנשים להמשיך להתגורר בקרבת הרי געש?
- אילו הזדמנויות לפיתוח יש באזורים געשיים?
- מה אתם הייתם עושים אם הייתם נולדים באזור בו יש פעילות געשית?

פעילות געשית

- אפר מכסה אזור התפרצות ביפן.

- הר הגעש רדאוט באלסקה 1990 פולט כמויות עצומות של גזים.

פעילות געשית

● לבה שהפכה לסלע מוצק

● לבה נוזלת.

פעילות געשית

● פצצה געשית קרה

● פצצה געשית חמה

הרי געש

- הרים בעלי צורה תלולה ומחודדת

וויזוב, איטליה

פוג'י-יאמה, יפן

הרי געש

- הר רחב מאוד, גדול ושטוח כמו הרי הגעש בהוואי

- חרוט (קונוס) אפר כמו הר אביטל ברמת הגולן

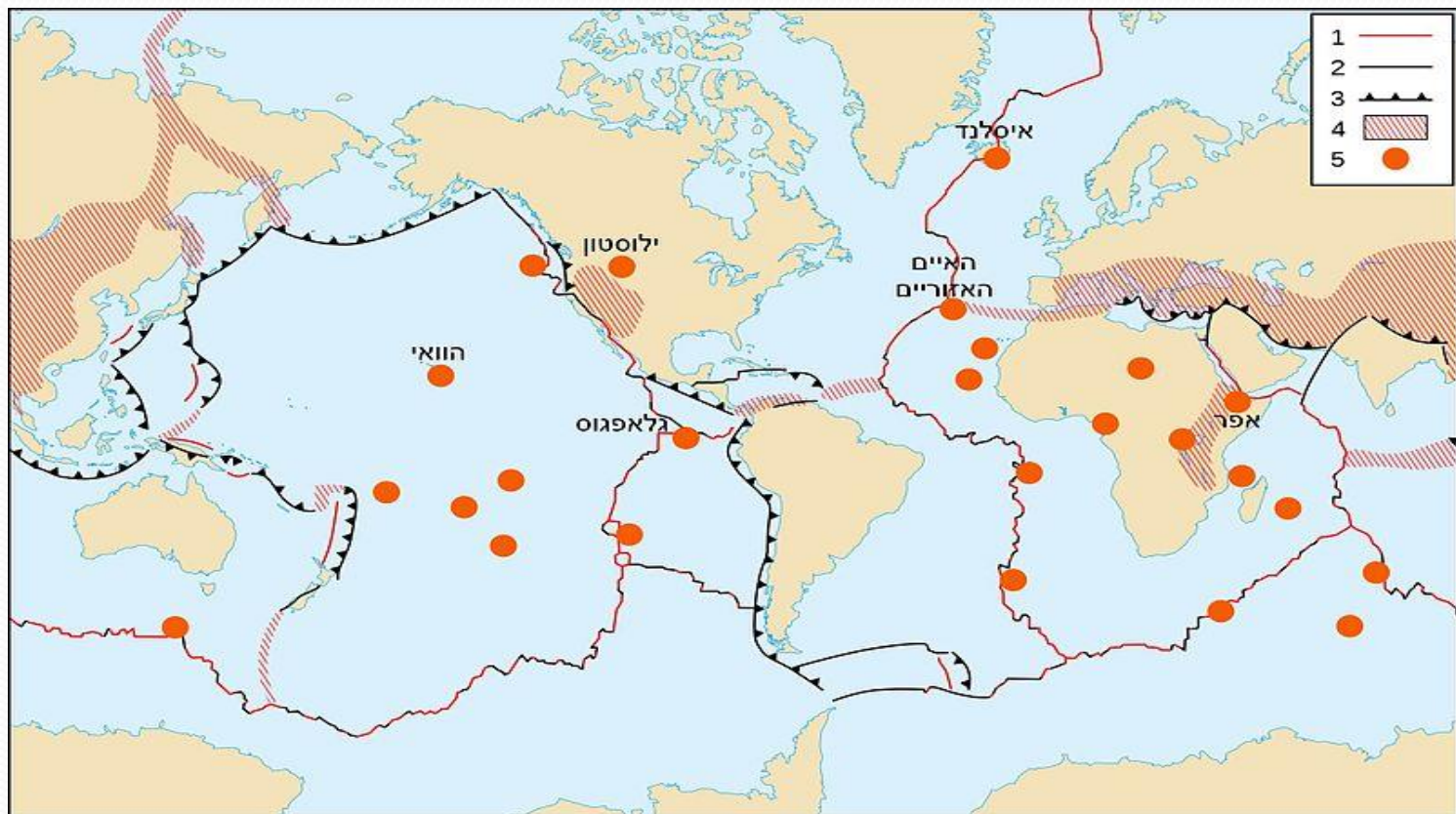

הרי געש

- **הרי געש פעילים** - מתפרצים כל כמה שנים או עשרות שנים. כמו :
וזוב באיטליה, סנט הלנס בארה"ב, אטנה בסיציליה.
- **הרי געש רדומים** - מפסיקים פעילות למשך זמן ארוך (מאות או אלפני שנים) ופתאום מתעוררים. הרים רדומים בעולם שהתעוררו : פינטובו בפיליפינים. "ישן" 600 שנה והתעורר ב1991 בעוצמה גדולה מאוד.
- **הרי געש כבויים** - הרים שהיו פעילים לפני מליוני שנים ומאז לא התחדשה הפעילות שלהם. מאז שהיו פעילים התכסו בסלעי משקע. ניתן למצוא הרים רבים כאלה בעולם. בישראל הר הכרמל.

פעילות געשית

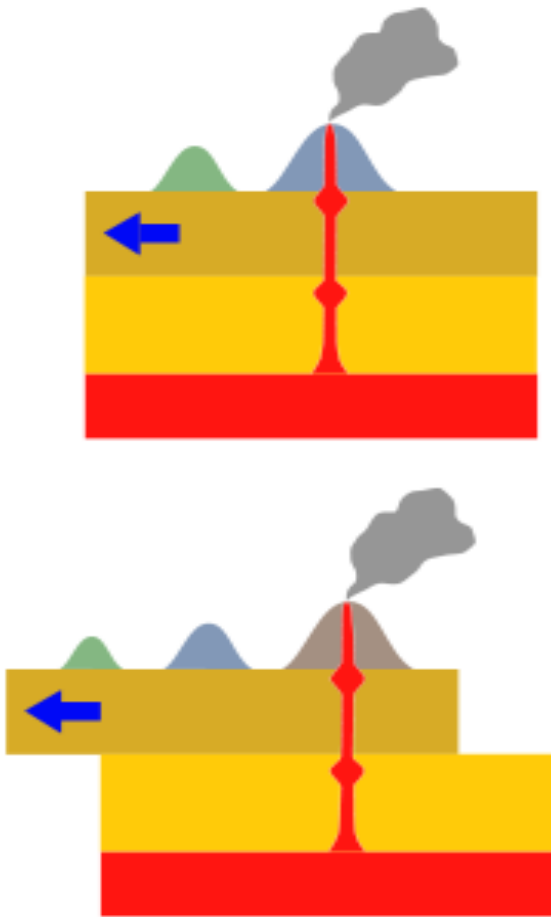
- מפת נקודות חמות – אזורים בהם יש פעילות געשית מוגברת

איים געשיים

כיצד נוצרים האיים?

- במקום בו יש נקודה חמה מתרחשות כמה התפרצויות של מגמה
- ההתפרצויות יוצרות אי חדש
- הקרום של כור הארץ זז מן הנקודה החמה ולוקח איתו את האי החדש
- מתרחשות עוד התפרצויות היוצרות אי חדש נוסף
- הקרום זז מן הנקודה החמה ולוקח איתו את האי השני וכך זה ממשיך.

תופעות געשיות

הקלדרה

- באזור בו יש הר געש פעיל עלולים הקירות של הלוע להתמוטט.
- זה גורם ללוע להתרחב למעין קערה ענקית בגודל של כמה קילומטרים, עמק הנמצא בלוע הר הגעש.

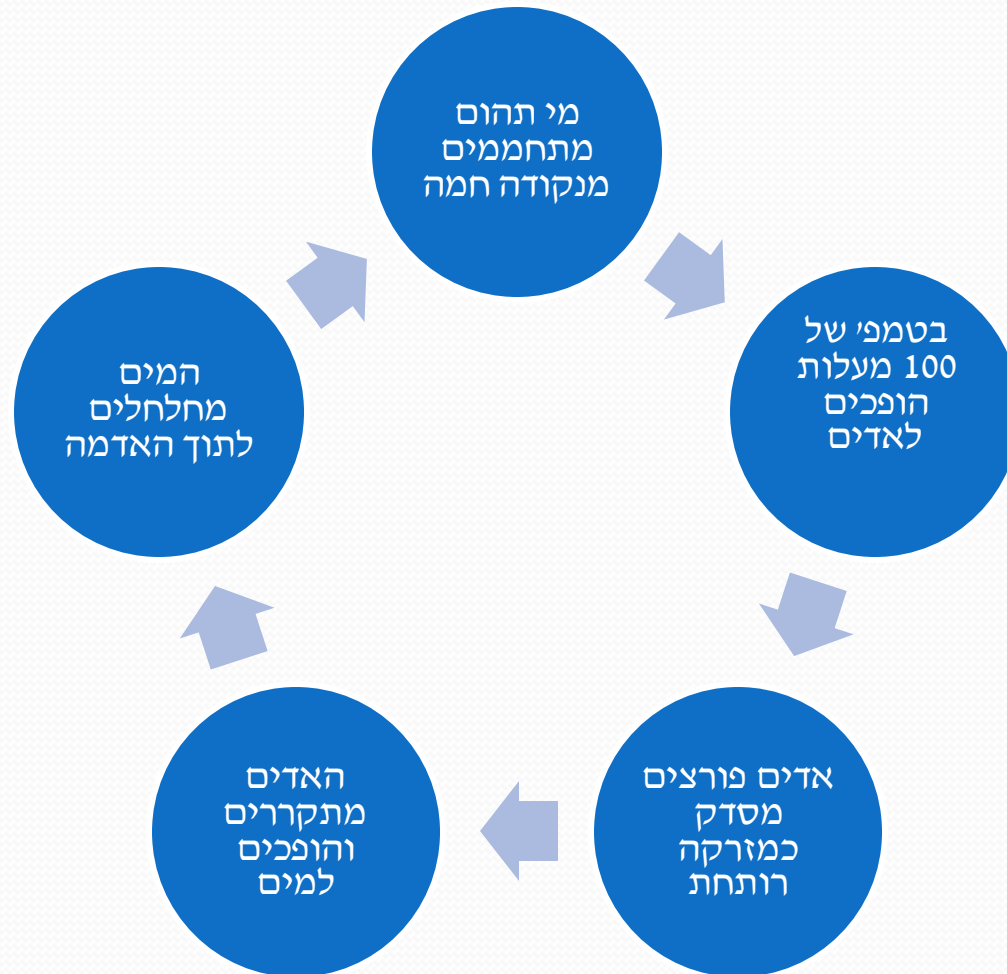

תופעות געשיות

גייזרים

- מזרקה טבעית של מי תהום חמים המעורבים באדי קיטור, הפורצים אל השטח בזמנים קצובים. מי התהום חמים כי הם נמצאים ליד נקודה חמה.

פעילות געשית - גייזרים

פעילות געשית

● מעיינות חמים

- נביעה של מים חמים שנמצאים ליד נקודה חמה או בגלל שהם נובעים ממקום עמוק בו הטמפרטורה של הסלעים גבוהה.
- מעיינות חמים ידועים בסגולות המרפא שלהם.

המים החמים ממיסים מינרלים שתורמים לבריאות הגוף שלנו.

- בישראל יש מעיינות חמים בחמת גדר, טבריה, געש, שדה יואב, עין גדי.

הרי געש

חיזוי והתרעה

סימנים להתפרצות געשית:

- שינויים קלים בפני הקרקע - חריצים או בליטות
- פליטת ענני גז - סימן שמגמה רותחת מתקרבת אל פני האדמה
- רעידות אדמה קלות
- שינויים בגובה מפלס המים בבארות - בגלל העליה של המגמה המים מגיבים ללחץ המשתנה באזור
- שינויים בתכונות המגנטיות של הסלעים - לסלעים תכונות מגנטיות כשהם מוצקים. כאשר המגמה מתקרבת הם הופכים לנוזל והתכונות המגנטיות נעלמות.